

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Зміст

- 1. Загальна характеристика законодавства про охорону довкілля в сільському господарстві
- 2. Правова охорона ґрунтів та інших природних ресурсів у сільському господарстві
- 3. Правовий інститут меліорації земель у сільському господарстві
- 4. Правове регулювання хімізації сільського господарства
- 5. Правове регулювання поводження з відходами сільського господарства

1. Загальна характеристика законодавства про охорону довкілля в сільському господарстві

Розвиток АПК неможливий без екологізації всього суспільного розвитку. Навколишнє середовище є необхідною умовою і складовим елементом процесу відтворення матеріальних цінностей, воно одночасно виконує функції сировинних ресурсів і життєвого простору.

Поступовий перехід на систему економічного зростання на підставі екологічного балансування передбачає дотримання цілої низки вимог. Одна з них полягає в адекватності сучасних економічних перетворень новій екологічній культурі. Передусім це торкається застосування економічних важелів управління в системі «природа- суспільство-людина».

Стан навколишнього середовища безпосередньо впливає на якість життя.

Співставлення економічного і екологічного комфорту, як складових життєвого рівня, свідчить, що якість навколишнього середовища вже виступає як пріоритетне споживче благо.

Об'єктивно сільське господарство є найбільш природомісткою цариною суспільного виробництва, адже його ведення неможливе без використання ґрунтів та інших природних ресурсів.

2. Правова охорона ґрунтів та інших природних ресурсів у сільському господарстві

Серед великої кількості наявних у нашій країні типів ґрунтів найпоширенішими є чорноземи. Їм властива висока природна родючість через високий вміст гумусу.

Правова охорона ґрунтів — складова правової охорони земель. Усі передбачені законодавством вимоги щодо раціонального використання та охорони земель повною мірою стосуються і ґрунтів. Однак охорона ґрунтів має ряд особливостей, які відображені у правовому регулюванні їх охорони та використання.

Перша
особливість
правової
охорони ґрунтів
виявилася у
запровадженні
в земельне
законодавство
категорії
«особливо цінні
землі». Згідно зі
ст. 150
Земельного
кодексу
України

Друга особливість правової охорони ґрунтів зумовлена тим, що ґрунти як природну субстанцію можна відокремити від материнської основи, що може негативно позначитися на їх природних властивостях, зокрема на виконанні ґрунтами екологічної, сільськогосподарської та інших функцій. В зв'язку з цим у ст. 168 Земельного кодексу України ґрунти проголошено об'єктом особливої охорони та встановлений спеціальний порядок проведення діяльності, пов'язаної з порушенням ґрунтового покриву земель.

Певні кроки зроблено в напрямі створення законодавчої системи стимулювання переходу на прогресивні методи ведення сільського господарства. Зокрема, прийнято закони України «Про охорону земель», «Про державний контроль за використанням та охороною земель». Закони прийняті відповідно до положень Земельного кодексу України та покликані започаткувати нову систему охорони ґрунтів у сільському господарстві.

Закон України «Про охорону земель» передбачає систему заходів щодо охорони ґрунтів та інших природних ресурсів у сільському господарстві. Важливою складовою цієї системи є налагодження повноцінного моніторингу за станом використання земель у сільському господарстві. Передбачається комплекс заходів із сільськогосподарського районування земель, господарське стимулювання ґрунтоохоронних і ресурсощадних заходів, удосконалення системи нормування використання ґрунтів.

Встановлюються заборони та обмеження на діяльність, що може негативно вплинути на якісний стан ґрунтів. Передбачається відшкодування збитків заподіяних власникам або користувачам сільськогосподарських ґрунтів у зв'язку з їх використанням для несільськогосподарських цілей

Важливим законодавчим актом, який регулює охорону надр при веденні сільськогосподарської діяльності є **Кодекс України про надра України**. Кодекс встановлює обмеження на видобування корисних копалин місцевого значення і торфу із застосуванням спеціальних технічних засобів, які можуть призвести до небажаних змін у довкіллі.

Важливим законодавчим актом, який регулює порядок охорони вод при веденні сільськогосподарської діяльності, є **Водний кодекс України**. Ним передбачено нормування водокористування, зокрема, встановлення нормативів гранично допустимого скидання сільсько- господарських стічних вод, лімітів забору води для сільськогосподарських потреб, нормативів якості води, обмеження сільськогосподарської діяльності у водоохоронних зонах тощо.

Законодавство встановлює вимоги щодо охорони об'єктів тваринного і рослинного світу при веденні сільського господарства. Йдеться про дикі тварини і дикорослі рослини, які хоча не є об'єктами аграрного права, але підлягають охороні від негативних наслідків сільськогосподарської діяльності. Важливими законодавчими актами в цій галузі є закони України «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про Червону книгу України», а також Положення про Зелену книгу України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. №1286.

При веденні сільського господарства, зокрема, бджільництва, допускається використання корисних властивостей диких тварин, на-приклад, здатність диких комах запилювати сільськогосподарські рослини. При цьому забороняється вилучати та знищувати диких тварин.

Особливі правила встановлені для ведення лісового господарства і для охорони лісів від вирубки, забруднення та засмічення, хвороб та шкідників, пожеж та інших негативних впливів. Важливим актом у цій царині є **Лісовий кодекс України**. Зазначений кодекс і численні підзаконні акти, що прийняті на його виконання, регулюють порядок лісо користування і ведення лісового господарства, а також режим охорони лісів України.

Важливим законодавчим актом, у сфері охорони атмосферного повітря є **Закон України «Про охорону атмосферного повітря»**. Для тих сільськогосподарських підприємств, технологічні процеси яких передбачають наявність стаціонарних джерел викидів в атмосферне повітря шкідливих речовин, закон передбачає необхідність отримання дозволів і встановлення нормативів гранично допустимого викиду шкідливих речовин.

Пестициди та агрохімікати мають використовуватися способами, які не впливають негативно на стан атмосферного повітря. Складування, розміщення, зберігання або транспортування сільськогосподарських відходів, які є джерелами забруднення атмосферного повітря смородом або іншого шкідливого впливу, допускається лише за наявності спеціального дозволу на визначених місцевими державними адміністраціями й радами територіях із додержанням нормативів екологічної безпеки й законодавства про відходи.

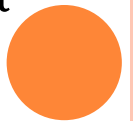
3. Правовий інститут меліорації земель у сільському господарстві

Інститут меліорації земель отримав правове закріплення з прийняттям **Закону України «Про меліорацію земель»**

Меліорації земель — це комплекс гідротехнічних, культуртехнічних, хімічних, агротехнічних, агролісотехнічних та інших меліоративних заходів, здійснюваних для регулювання водного, теплового, повітряного й поживного режиму ґрунтів, збереження та підвищення їх родючості й формування екологічно збалансованої раціональної структури угідь.

Будівництво меліоративних систем належить до екологічно небезпечних видів діяльності, що можуть здійснюватися виключно за умови попереднього позитивного висновку державної екологічної експертизи.

Залежно від спрямування здійснюваних меліоративних заходів, Закон поділяє меліорацію на такі види: гідротехнічна, культуртехнічна, хімічна, агротехнічна, агролісотехнічна.

**Гідротехнічна
меліорація
передбачає
заходи щодо
поліпшення
ґрунтів з
несприятливим
водним
режимом
(зрошувальні,
осушувальні,
протиаводкові
тощо).**

Культур-технічна меліорація передбачає заходи щодо упорядкування поверхні землі (викорчовування дерев, розчищення від каменів, вирівнювання поверхні, меліоративна оранка, залуження, влаштування тимчасової вибіркової мережі каналів тощо).

Хімічна меліорація охоплює заходи щодо поліпшення фізичних властивостей і хімічного складу ґрунтів (вапнування, гіпсування, збагачення фосфором)

Агротехнічна меліорація передбачає заходи, спрямовані на поліпшення потужності й агрофізичних властивостей кореневмісного шару ґрунтів (плантажна оранка, глибоке меліоративне розпушення, аераційний дренаж, піскування, глинування, щілювання тощо).

**Агролісотехнічна
меліорація**
передбачає заходи
щодо поліпшення
ґрунтів шляхом
використання
ґрунтозахисних,
стокорегулюючих та
інших корисних
властивостей
захисних
лісонасаджень.

4. Правове регулювання хімізації сільського господарства

Хімізація сільського господарства є чи не найбільшою його екологічною проблемою. І це не випадково, адже саме застосування хімічних засобів у сільському господарстві заподіює велику шкоду довкіллю під час ведення сільського господарства. Саме хімізація створює загрозу для здоров'я людини

Хімізацію сільського господарства можна визначити як застосування хімічних препаратів у сільському господарстві. Існує два напрями такого застосування: а) для нищення тварин, бур'янів і мікроорганізмів, що є шкідниками сільського господарства і б) для здійснення хімічної меліорації земель, тобто для удобрювання ґрунтів.

Важливими нормативними актами, які регулюють хімізацію сільського господарства, є закони України «Про захист рослин», «Про карантин рослин», «Про пестициди і агрохімікати».

З точки зору аграрного права всі засоби хімізації сільського господарства, незалежно від назви, поділяються на дві групи: **пестициди і агрохімікати.**

Згідно із Законом України «Про пестициди і агрохімікати», **пестициди** — це токсичні речовини, їх сполуки або суміші речовин хімічного чи біологічного походження, призначені для знищення, регуляції та припинення розвитку шкідливих організмів, внаслідок діяльності яких вражаються рослини, тварини, люди і завдається шкоди матеріальним цінностям, а також гризунів, бур'янів, деревної, чагарникової рослинності, засмічувальних видів риб.

Агрохімікати ж визначаються Законом як органічні, мінеральні й бактеріальні добрива, хімічні меліоранти, регулятори росту рослин та інші речовини, що застосовуються для підвищення родючості ґрунтів, урожайності сільськогосподарських культур і поліпшення якості рослинницької продукції

Закон забороняє ввозити на митну територію України, виробляти, реалізовувати, застосовувати та рекламувати пестициди та агрохімікати до їх державної реєстрації

Пестициди та агрохімікати реєструються **терміном до 5 років**. Але в разі надходження нових даних про небезпеку препаратів, Мінприроди може достроково заборонити їх використання. Обов'язковій державній реєстрації підлягають також технічні засоби застосування пестицидів і агрохімікатів

Сільськогосподарські підприємства, установи й організації зобов'язані вести облік наявності та використання пестицидів і агрохімікатів і надавати інформацію органам Держкомстату в порядку періодичної державної статистичної звітності

Особливі вимоги ставляться законодавством до умов виробництва продукції **дитячого харчування**. Сільськогосподарська сировина для виготовлення продукції дитячого й дієтичного харчування має вироблятися у спеціальних сировинних зонах.

5. Правове регулювання поводження з відходами сільського господарства

На сучасному етапі економічного розвитку України правове регулювання поводження з сільськогосподарськими відходами є одним з найважливіших завдань суспільства та держави.

Правове регулювання поводження з відходами сільського господарства регулюється законами України: «Про альтернативні види рідкого та газового палива», «Про альтернативні джерела енергії», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про відходи», «Про металобрухт» та ін.

Ці нормативно-правові акти утворюють складну структуру, яка охоплює правові акти різної юридичної сили і орієнтована на законодавство Європейського Союзу.

Коли йдеться про сільськогосподарські відходи, проблема криється в самому визначенні їх поняття. Згідно зі **ст. 1 Закону України «Про відходи»**, відходами є будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності й не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник має позбутися шляхом утилізації чи видалення.

Важливою також є проблема безхазяйних відходів, тобто відходів, які залишені власником у непризначеному для їх зберігання місці і власник яких невідомий. Особи, котрі виявили такі відходи, зобов'язані повідомити про них місцеві державні адміністрації чи місцеві ради.

Закон України «Про відходи» покладає обов'язки на суб'єктів аграрного права запобігати утворенню та зменшувати обсяги утворення відходів; забезпечувати приймання та утилізацію використаних пакувальних матеріалів і тари, в яких міститься продукція сільськогосподарських підприємств; вести облік, визначати склад і властивості утворюваних ними сільськогосподарських відходів; забезпечувати повне збирання, належне зберігання та недопущення знищення й псування відходів, для утилізації яких в Україні існує відповідна технологія

Що ж стосується конкретного законодавства про відходи при класти до конкретного фермера, то не важко зрозуміти наскільки нереально вимагати від нього дотримуватися перелічених вище обов'язків. Саме тому вітчизняне законодавство про відходи є неефективним і майже повсюди не виконується

Очевидною є потреба встановлення різних правових режимів для різних видів відходів: побутових, промислових, небезпечних, сільськогосподарських тощо. Щодо сільськогосподарських відходів, як вже зазначалося, необхідно прийняти спеціальні правові приписи, зокрема, програму поводження із сільськогосподарськими відходами.

У науці обговорюється доцільність впровадження у чинне законодавство України новітню концепцію поводження з відходами – концепцію «Zero Waste», згідно якої передбачається максимізація збереження матеріалів, лише обґрунтоване виробництво та чисті технології; виробництво продуктів, для яких не існує безпечних технологій переробки, у довгостроковій перспективі поступово повинно бути припинено.

Дякую за увагу!

